

Hotyun N.V. Theoretical bases of evaluation of floating capital of enterprises

The article investigates the essence of working capital, the allocation of its main functions, composition and structure. Also highlighted, and the basic classification features, which share the views of working capital that will allow you to make an objective evaluating and effective planning of working capital of enterprises.

Keywords: working capital, types of working capital, working capital function, the structure of working capital.

УДК 339.5

Аспір. І.О. Шишкіна¹ – Львівський НУ ім. Івана Франка

**ПРИЧИНИ ФОРМУВАННЯ СВІТОВОГО РИНКУ
АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ**

Визначено основні причини формування світового ринку альтернативних джерел енергії. Визначено перелік вимог, що характеризує їхню цінність. Проаналізовано суть процесу відновлення джерел енергії. Застосовано теорему Гекшера-Оліна-Семуелсона. Визначено основні сектори альтернативної енергетики. Показано основні переваги використання альтернативних джерел енергії та недоліки традиційних енергоресурсів.

Ключові слова: альтернативні джерела енергії, енергетична самостійність, екологічний складник, геліоенергетика, вітроенергетика, геотермальна енергетика, енергія біомаси, гідроенергетика.

Вступ. Пошук альтернативних джерел енергії набуває пріоритетного значення для світового співтовариства. Широке обговорення такого пошуку впродовж останніх десятиліть пояснюється вичерпною природою традиційних джерел енергії, таких як природний газ, нафта, вугілля, уранова руда. Однак, чому цей процес набуває особливого глобального значення? Відповідь полягає у цілому комплексі факторів, яким зазвичай приділяється увага опосередковано.

Виклад основного матеріалу. Саме значення: "альтернативне джерело енергії", уособлює не тільки альтернативу традиційним джерелам енергії, оскільки традиційними сучасні джерела енергії стали також відносно недавно, а свого часу вважались альтернативою для інших джерел. Йдеться здебільшого про потужність та відновлюваність енергетичного джерела. Як головна ознака виступає також і екологічний складник альтернативного джерела енергії, хоча таку характеристику інколи визначають як додаткову. Таким чином, на сьогодні перед альтернативними джерелами енергії постає перелік вимог, що характеризує їхню цінність. Відсутність будь-якої з характеристик джерела енергії відображається пониженням ринкової ціни відповідної сировини чи технологічного процесу. Наявність всіх ознак (достатня потужність, необхідність відновлення джерел та екологічний складник) передбачає високу ринкову ціну, прикладом можуть бути дорогі сонячні батареї або вітрові установки потужність яких здатна задовольняти промислові виробничі потреби.

Якщо потребу в потужності джерела енергії під час розроблення досягають завжди враховуючи коефіцієнт корисної дії, то зазвичай з іншими оз-

¹ Наук. керівник: проф. І.М. Грабинський, д-р екон. наук – Львівський НУ ім. Івана Франка

наками джерел енергії це не так просто. Тут варто враховувати фізичні закономірності, а саме раціональне оперування знаннями багатьох наукових галузей під час розроблення технології. Процес відновлення джерела енергії умовний і потребує адекватних процедур та технологій для досягнення результативності. Прикладом можуть слугувати все ті ж сонячна та вітрова енергетика, невичерпність яких обмежується недостатньою кількістю сонця чи вітру впродовж певного часу у зв'язку із погодними, географічними умовами чи порами року. Разом з тим екологічність як характеристика джерела енергії вимагає застосування сировини чи процесів які зменшують потужність, або створюють додаткові затрати під час виробничого процесу енергії.

Розглянувши уважно основні ознаки джерел енергії, можна зробити висновок, що їх комплекс забезпечує високу потребу та інтерес для світового ринку як перспективного економічного фактора.

Загалом ринковий попит на альтернативні джерела енергії збільшується на фоні прогнозованого зменшення корисних копалин. Перше відчутне скорочення запасів нафти за висновками експертів відбулося у 2008 р. Найбільш виражено ця проблема спостерігається у Росії, Норвегії та Китаї. На фоні невтішних прогнозів країни та корпорації вживають заходів для освоєння альтернативних джерел енергії, що своєю чергою стимулює ринок.

Можливість зниження залежності від імпортованих енергоресурсів, завдяки використанню власних альтернативних джерел енергії, які присутні практично у будь-якому куточку світу, активізує інноваційні пошуки. Однак країни по-різному потребують сталого енергетичного складника. Зокрема, для країн екваторіального клімату основна необхідність в джерелах енергії замикається на електричних та паливо-мастильних енергетичних носіях, які задовольняють основну потребу. У країнах з північним розташуванням життєво необхідною є додаткова наявність різного роду енергетичних джерел для забезпечення тепловою енергією. Теплова енергія має важливе значення і для України, що зумовлює пошук альтернативних технологій із її генерації та транспортування. Таким чином на світовому ринку технологій із виробництва та розподілу енергоносіїв формуються різні потреби і пропозиції. Відповідно, існують і різні можливості для країн із визначення відновлюваних джерел та їх освоєння. Контроль над декількома енергетичними носіями характеризує рівень енергетичної самостійності держави. Енергетичний потенціал держав зазвичай має як експортне, так і імпортне застосування, за рахунок чого формуються країни – енергетичні лідери із спеціалізацією на експорт, та країни споживачі енергетичних ресурсів. Застосування кожною країною енергомістких галузей господарства (транспорт, промислове виробництво, сільське господарство, комунікації та ін.) зумовлює відповідні обсяги споживання енергетичних ресурсів.

У 90-х роках XX ст. паливно-енергетичні ресурси вийшли на лідируючі позиції у сировинному секторі, відіграючи провідну роль серед інших товарних груп у міжнародній торгівлі. Однак останніми роками попит на ці енергетичні ресурси зростає значно повільніше ніж у попередні десятиліття. Фахівці зазначають, що така тенденція збережеться і в наступні 10-15 років.

Одночасно із сповільненням попиту, ефективність використання паливно енергетичних ресурсів має тенденцію до підвищення. Особливо це спостерігається в промислово розвинених країнах і стосується енергетичних ресурсів органічного походження. Щодо альтернативних джерел енергії, то прогнозується що їхня частка разом із іншими джерелами енергії становитиме не більше 6 %. Фактор обмеженості природних ресурсів впливає на формування цін на енергетичні джерела, а оскільки енергетична галузь є фактором для більшості видів виробництва продукції, – відбувається ціновий односторонній зв'язок енергетичних джерел з іншими товарами споживання.

Ще у 1919 р. відомий шведський економіст Елі Гекшер сформулював вихідні принципи теорії пропорційності факторів, в якій показав вплив забезпеченості факторами виробництва на розвиток міжнародної торгівлі. Його теорія базується на припущенні, що міжнародний обмін спричиняється різною забезпеченістю країн факторами виробництва, тобто їх відносним надлишком або відносним дефіцитом. Країну вважають надлишково-наділеною певним фактором виробництва, якщо співвідношення між кількістю цього фактора і рештою факторів у ній вища, ніж в інших країнах. Таким чином, країна експортує ті товари, для виробництва яких найінтенсивніше використовуються надлишкові фактори виробництва і імпортуватиме товари, виробництво яких характеризується інтенсивним використанням відносно дефіцитних виробничих ресурсів [1, с. 72-75].

У реальній ситуації прикладом надлишку фактора виробництва є країни- нафтові експортери. Нафтовидобувна промисловість у світовому господарстві розвивається в обмеженому числі країн унаслідок вкрай нерівномірного розміщення сировинної бази. Внаслідок цього значна частка країн відчуває імпортну залежність від головних експортерів нафти. Така залежність, своєю чергою, шкодить економічній безпеці країн, та спонукає до пошуку шляхів її подолання. Тут чільне місце належить пошуку альтернативних джерел енергії.

Пізніше, у 30-х рр. XX ст., Бертіл Олін доповнив теорію думкою про те, що міжнародний обмін є обміном надлишкових факторів на рідкісні фактори. Це уточнення отримало назву теореми Гекшера-Оліна. У 1948 р. Пол Семуелсон вивів теорему про вирівнювання цін факторів виробництва [1, с. 83], за яких теорема Гекшера-Оліна ставала цілком реальною, після чого отримала назву "теорема Гекшера-Оліна-Семуелсона".

Ситуація з енергоресурсами містить також і умову їх вичерпаності, що загрожує утворенням енергетичної кризи. Така ситуація є вагомим причиною для освоєння альтернативних енергетичних ресурсів навіть країнами, що зберігають статус країн-експортерів енергетичних ресурсів (прикладом може слугувати Швеція). Ще донедавна більшість фахівців досить скептично ставились до ідеї розроблення та пошуку альтернативних джерел енергії, вважаючи, що нафта залишатиметься основним джерелом енергії ще як мінімум одне століття. Тепер же навіть найбільші скептики, серед яких був і нафтовий міністр Саудівської Аравії Алі Наїмі, прогнозує домінування нафти ще 30-50 років [2]. Водночас, паралельно відбувається експансія такими країнами та провідними корпораціями, різних секторів економіки інших країн, для збе-

реження їх домінантного становища. Таке явище спричинює у країн-імпортерів енергетичних ресурсів так звану "енергетичну залежність". Така активність країн енергетичних лідерів спричиняє потребу для інших країн в освоєнні альтернативних джерел енергії. Саме в цьому контексті і полягає альтернативність енергії, як пошук альтернативного шляху розвитку економіки та формування цін на внутрішньому та зовнішньому ринках основної продукції.

Наступною причиною пошуку альтернативних джерел енергії є екологічний складник. У більшості випадків використання певного виду традиційних та деяких нетрадиційних джерел енергії (біогаз, пілети) передбачає шкоду навколишньому природному середовищу. Так, однією з найбільших переваг альтернативних джерел енергії над традиційними є те, що вони є екологічно чистими. Внаслідок цього виникає логічна потреба у розробленні та пошуку такої альтернативної енергетики.

Незважаючи на можливе подорожчання деяких товарів та комунальних послуг, за даними американської організації World Public Opinion [3], більше половини респондентів, опитаних у 21 країні, виступають за використання альтернативних джерел енергії. У Росії, одного з основних експортерів нафти, така думка здобула найменшу підтримку.

Таким чином, стурбованість громадськості питанням збереження навколишнього природного середовища змушує уряди звертати увагу на екологічний складник під час розроблення програм використання альтернативних джерел енергії. Перехід до розширеного поновлюваних джерел енергії дає змогу вирішити низку інших проблем країн, насамперед пов'язаних із забрудненням навколишнього середовища, глобальним потеплінням. Стимулом для цього є положення, задекларовані у міжнародних нормативно-правових актах, таких як Кіотський Протокол [4].

Доповнюючи наведені вище причини використання альтернативної енергетики, розглянемо їх основні види. Зокрема основними видами альтернативних джерел енергії є такі: вітроенергетика, геліоенергетика (використання енергії Сонця), альтернативна гідроенергетика (приливні, хвильові електростанції, використання енергії малих річок), геотермальна енергетика, використання енергії біомаси, виробництво біогазу. І хоча більшість з них не є представлені на світовому ринку енергоресурсів, через неможливість їх транспортування, ринок альтернативної енергетики можна назвати багатоплюсним.

Біомаса. Так біомаса є найбільший за використанням у світовому господарстві відновлюваний ресурс, який використовують для виробництва тепла, електроенергії, біопалива та біогазу. На світовому ринку енергоресурсів біомаса представлена такими видами:

- тверде біопаливо з відходів деревообробних та сільськогосподарських виробництв (паливні пілети, брикети, вугілля, дрова);
- рідке біопаливо (біодизель, біоетанол).
- біогаз, отриманий внаслідок газифікації біомаси.

Геліоенергетика. Сектор сонячної енергетики в альтернативній енергетиці є першим за продуктивністю відновлюваним джерелом енергії. Невичерпність, доступність та екологічність цього виду енергетики сприяє зрос-

тання темпів його розвитку. На світовому ринку сонячна енергетика представлена сонячними батареями (фотомодулями), які виготовляють в основному за допомогою кремнієвої технології.

Вітроенергетика. Світовий ринок вітроенергетики представлений здебільшого вітрогенераторами різної потужності. На сьогодні енергія вітру використовується більш ніж в 70 країнах світу [5, с. 28]. Лідерами в освоєнні енергії вітру є США, Німеччина, Данія, Іспанія, Китай.

Геотермальна енергетика. Найбільш поширене використання геотермальної енергії у Франції, США, Новій Зеландії, Угорщині та ін. Для отримання енергії використовують спеціальні геотермальні установи, які працюють на основі циркуляції глибинних геотермальних вод.

Альтернативна гідроенергетика. До цього сектору альтернативної енергетики можна віднести малі гідроелектростанції, які виробляють менше ніж 10 МВт. У цьому секторі для отримання енергії використовують різні гідроенергетичні установи, найдавніша з яких – водяний млин. Основною їх перевагою є можливість децентралізованого постачання енергії та відсутність шкоди навколишньому середовищу.

Крім зазначених видів альтернативних джерел енергії існують і інші рішення, однак зазначені напрямки найбільш динамічно розвиваються на цей час і формують ринок енергоощадних технологій. Попит на використання таких технологій стрімко зростає, у зв'язку з чим світові енергетичні компанії профілюють дослідження та виробництво у цьому напрямку. На підставі підсумки із вище наведеного, відзначимо основні причини формування світового ринку альтернативних джерел енергії:

- обмеженість ресурсів із використання традиційних джерел енергії;
- забезпечення доступу до дешевого фактора виробництва та енергетичної незалежності учасників світового ринку;
- охорона навколишнього природного середовища;
- задоволення стрімко зростаючого попиту на світовому ринку енергетичних джерел та технологій.

Література

1. **Бураковський І.** Теорія міжнародної торгівлі / І. Бураковський. – К. : Вид-во "Основи", 2000. – 241 с.
2. **Сергієнко І.** Не данина моді, а ідеологія розвитку / І. Сергієнко // Дзеркало тижня. Гроші. – 2005. – № 21 (549). [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.dt.ua/3000/3100/50206/>.
3. **Перехід на альтернативну енергію: опитування** // ТОВ "Перша рейтингова система". – 2010. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.rate1.com.ua/ua/dovkillja/ekologija/774>.
4. **Текст** Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_801.
5. **Жовнір М.** Солома обігріє села / М. Жовнір, Є. Олійник, С. Чаплигін // Зелена енергетика. – 2007. – № 5. – С. 28.

Шишкина И.О. Причины формирования мирового рынка альтернативных источников энергии

Определены основные причины формирования мирового рынка альтернативных источников энергии. Выделен перечень требований, которые характеризуют их ценность. Проанализирована сущность процесса возобновления источников энер-

гии. Применена теорема Гекшера-Олина-Семюелсона. Определены основные секторы альтернативной энергетики. Показаны основные преимущества применения альтернативных источников энергии и недостатки использования традиционных энергоресурсов.

Ключевые слова: альтернативные источники энергии, энергетическая самостоятельность, гелиоэнергетика, ветроэнергетика, геотермальная энергетика, энергия биомассы, гидроэнергетика.

Shyshkina I.O. Formation causes of the world market of alternative energy sources

This article focuses primarily on the main advantages and formation causes of the world market of alternative energy sources. The essence of renewal of energy sources process is analyzed to show some advantages of using such sources of energy. The Heckscher-Ohlin-Samuelson Theorem is applied to show the reasons for further development of alternative energy. The main sectors of alternative energy are defined to show the multipolarity of the market.

Keywords: alternative energy sources, energy independence, solar energy, wind energy, geothermal energy, biomass energy, hydroelectric power.

УДК 658.15 (477)

Доц. Т.В. Ясінська, канд. екон. наук; доц. І.С. Процик,
канд. екон. наук – НУ "Львівська політехніка"

МОТИВИ ТА ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ УГОД ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Розкрито та систематизовано мотиви процесів укрупнення капіталу. Досліджено джерела економічних переваг учасників угод злиття та поглинання. Розглянуто ризики злиття та поглинання підприємств.

Ключові слова: злиття, поглинання, синергія.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Злиття та поглинання підприємств належать до економічних процесів, що викликають зацікавлення та обговорення з боку широкого кола осіб, серед яких не лише професійні аналітики, але і споживачі пропонованої на вітчизняному ринку продукції. Така зацікавленість зумовлена порівняно значущими наслідками процесів укрупнення капіталу для низки сфер та суб'єктів економіки країни.

Світова тенденція поглиблення процесів концентрації капіталу останніми роками зачепила і вітчизняних суб'єктів господарювання. Про це, зокрема, свідчать статистичні дані. Так, незважаючи на скорочення обсягу укладених угод зі злиття та придбання підприємств в Україні в 2008 р. (3,7 млрд дол. США) майже в шість разів порівняно з 2007 р. (21,5 млрд дол. США), цифрові дані є достатньо високими порівняно з попередніми роками (зокрема з 2006 р. – 3,4 млрд дол. США та з 2005 р. – 2,3 млрд дол. США). Значна кількість таких угод здійснена в фінансовій сфері, металургії та харчовій промисловості [1].

Залучення вітчизняних підприємств у світовий процес укрупнення капіталу потребує поглиблення досліджень мотивів, позитивних наслідків та ризиків угод злиття та поглинання підприємств з метою розширення інструментаріїв прийняття управлінських рішень вітчизняними суб'єктами господарювання на різних етапах укладання угод злиття та поглинання.